

Charakteristika dětského výtvarného projevu

Pochopení výtvarného projevu dětí je klíčové pro základní porozumění principům didaktiky výtvarné výchovy a nezbytné pro vlastní práci učitele. Studijní text věnovaný krátkému přehledu charakteristických rysů dětského výtvarného projevu je možné uvést následujícími citacemi, které jeho „kouzlo“ dobře vystihují:

„Musíme zdůraznit, že všechny děti jsou přirozeně nadané k výtvarnému čarování. Proto i dospělí kouzelníci se od nich mohou často něčemu přiučit. Dobře to věděli například i tak vynikající umělci, jako Pablo Picasso nebo náš Josef Čapek, kteří programově hledali inspiraci v přirozenosti a ve sdělné jednoduchosti dětského výtvarného projevu. Nezapomínejme na to (Slavíková, Hazuková, Slavík, 2010).

„Výtvarná výchova v rámci školního vzdělávání, zejména v předškolním, mladším i starším školním věku si neklade za cíl být „speciální přípravkou“ pro profese ve výtvarných oborech lidské činnosti. Nezaměřuje se tedy pouze či zejména na mimořádné projevy speciálních předpokladů žáků, i když také na ně učitel musí být připraven; připravuje předpoklady pro budoucí úspěšnost ve všech oborech lidských aktivit, pracovních i „zájmových“, a tomu odpovídají i její cíle, obsah i prostředky (Hazuková, 2005).“

Ontogeneze dětského výtvarného projevu v přehledu (Hazuková, 2005)

1. Stadium čáranic (období senzomotorické do 2 let)

Črtací experimenty, zatím bezobsažné

„Moment uspokojení, zaujetí, radost z grafického pohybu, který na rozdíl od pohybů ostatních zanechává stopu v hmotném okolí (Hazuková, 2005).“

2. Přejít ze stádia čáranic do stádia prvotního obrazu (období předoperačního myšlení; rozvoj představivosti a symbolického označování; 2 – 4 roky)

Dodatečná interpretace vzniklého produktu – prvotního obrazu

„Kolem 2. roku se probouzejí asociace a vyvolávají přesnější představy věcí. Nastává spojení kresby s představou (Hazuková, 2005).“

3. Vytváření grafických typů (období předoperačního myšlení; názorné myšlení, od 4 do 7 až 8 let)

Vytváření grafických typů, tj. podob, které si dítě vytvoří pro věci a lidi svého světa

„V tomto období dochází k rozvoji kreslířského zobrazování. Přechod z předchozího stádia je plynulý, neděje se skokem. Ve vývoji motorické symboliky se setkáváme s grafickými znaky, které jsou již výrazněji orientovány k vizuální podobě zobrazovaných objektů (Hazuková, 2005).“

4. Obrat k napodobování optické podoby zobrazovaných objektů (období konkrétních operací; od 7 až 8 let do 11 až 12 let)

„Po 7.(8.) roce věku se výtvarný projev dítěte mění v důsledku nastávajících změn struktury dětského myšlení. Operační činnost je vázána na konkrétní obsah a názornou představu. Nástup myšlení jako operací v konkrétních činnostech se projevuje např. u figur snahou vytvořit sugestivnější situace, jejich nové konfigurace a členění, zachytit pohyb (Hazuková, 2005).“

5. Období tzv. krize dětského výtvarného projevu (období formálních operací; vývoj abstraktního myšlení; od 11 až 12 let do dospělosti)

Kritičnost, nejistota a ztráta ochoty výtvarně pracovat

Charakteristické rysy dětského výtvarného projevu v přehledu (Hazuková, 2005)

Projevy „naivního realismu“:

Jednoduchost a úspornost kresebných a malířských tahů;

Zobrazování (z) pohledu, který je pro rozpoznávání zobrazovaného objektu nejtypičtější (orthoskopie, smíšený profil);

Zobrazování předmětů důsledně vedle sebe a bez překrývání

Projevy intelektuálního realismu („zviditelnit“ poznané či důležité):

Tzv. funkčnost, zvýšený zájem o funkční a pro dítě zajímavé detaily;

Nepoměrnosti v proporcích;

Transparence („rentgenové vidění“);

Výtvarné vyprávění

Projevy zosobňujícího dynamismu:

Oživování i neživých předmětů;

Personifikace a antropomorfismus

Vliv fyziologických faktorů:

Grafoidismus;

R-princip

Projevy zobrazovacích automatismů:

Zobrazovací automatismus;

Zmnožení detailů obrazu;

Opakování úplně stejné formy zobrazení v celé výtvarné práci;

Prosazování nacvičeného obrazového typu

Npravý ornament

Základy kompozičního citění:

Rytmus, opakování, symetrie – základní kompoziční principy

Kolorit dětských výtvarných projevů:

Realistická tendence tam, kde nutně souvisí s představou předmětu;

Kde je skutečnost barevně neurčitá, necítí se dítě vázáno „skutečnou“ barevností;

Individuální barevná paleta, barevná nadsázka;

Spolupůsobení jiných než vizuálních představ, barevné slyšení, typologická inklinace;

Tradice předávaných představ;

Důsledek náhody

Zobrazení prostoru:

Výsledky první experimentace s grafickými prostředky volně rozptýleny po celé nákresně;

„Základní čára“ závazná pro zaznamenání zobrazovaných předmětů v prostoru;

Intelektuální horizont;

Významová perspektiva;

Uspořádání složitých scén do pásů